

De erkenning voor schrijver/journalist Nico Rost

Het hoogste woord

Deze tweewekelijkse serie geeft een overzicht van de belangrijkste schrijvers en dichters van deze eeuw uit Groningen en Drenthe. Dit is het vierde deel, gewijd aan Nico Rost.

De stichting Groninger Culturele Gemeenschap schreef in 1966 een vertrouwelijke brief aan 'het college van gedeputeerde staten der provincie Groningen'. Hierin werd voorgesteld om de culturele prijs van de provincie voor dat jaar toe te kennen aan schrijver, journalist en literatuurliehebber Nico Rost.

Door **Jacob Moerman**

Het voorstel van de Gemeenschap uit 1966 was misschien eigenaardig, omdat Rost al ver voor zijn dertigste de Martinistad de rug had toegekeerd. In 1956 had hij echter *De vrienden van m'n vader* gepubliceerd, een boekje waarin een beeld wordt geschetst van de joodse gemeenschap in Groningen. Het dagelijks bestuur van de stichting wees tegen het einde van de brief dan ook op dit boekje. 'Wij hebben voorts overwogen, dat de heer Rost (...) tot dusver uit Groningen nog geen officieel blijk van waardering ontving. Het kroonjaar 1966 kan dan een gereede aanleiding zijn om alsnog aan de levende kunstenaar en de sterk-sociaal bewogen strijder voor menselijke waardigheid Nico Rost de eer te bewijzen, die hem toekomt.'

In 1966 was Rost zeventig geworden, en dat 'kroonjaar' moest natuurlijk worden gevierd.

Speciaal voor de prijsuitreiking was een 'vouwblad' uitgegeven, waarin vrienden van Rost enige herinneringen hadden beschreven. In dit vouwblad komt de volgende karakterisering voor: 'Boeiend causeur, boordevol anekdotes over de vele grote schrijvers die hij persoonlijk heeft gekend, in woord en geschrift een sterk sociaal-bewogen strijder voor de menselijke waardigheid heeft Nico Rost vooral gedurende zijn gevangenschap in Duitse concentratiekampen bewezen, wie en wat hij is. Voor hem heeft literatuur bedrijven altijd betekend: stelling nemen, positie kiezen.' De vrienden die deze tekst samenstelden kwamen uit Nederland, België, Duitsland en Oostenrijk, waarmee het duidelijk mag zijn dat Rost tijdens zijn leven verder heeft gekeken dan alleen binnen de landsgrenzen.

Correspondent

Al in 1922 (Rost was toen 26) vestigde hij zich in Berlijn, als correspondent van De Telegraaf. Hij was kind aan huis in het Romanisches Café, waar hij een groot aantal Duitse schrijvers leerde kennen die hij vervolgens introduceerde in Nederland. Rost ontmoette er onder anderen Alfred Döblin, wiens bekende meesterwerk *Berlin Alexanderplatz* hij spoedig zou vertalen. Hij werd evenwel gedwongen Duitsland te verlaten, waarna hij in België belandde. Daar was Rost vaste medewerker van de Vlaamse krant De Vooruit, en publiceerde hij vooral reportages en artikelen over de Duitse literatuur. Tevens wilde hij zijn leven in dienst stellen van het antifascisme en zich inzetten voor gevluchte Duitse schrijvers. Als geheim lid van de communistische partij mengde hij zich in de jaren dertig op soms felle wijze in partijpolitieke discussies.

Nico Rost werd op 21 juni 1896 in Groningen geboren. Na een korte periode in het westen des lands te hebben gewoond, vertrok hij naar Berlijn. Daar woonde hij van 1922 tot 1933. Vervolgens vertrok hij naar Brussel. Hij reisde een paar keer af naar Spanje om de burgeroorlog op de voet te kunnen volgen en er verslagen over te kunnen schrijven. In 1942 werd hij door de Duitsers opgepakt, in Scheveningen gevangen gezet en vervolgens via Vught naar Duitsland overgebracht.

In de jaren 1944 en 1945 was hij politiek gevangene in het concentratiekamp Dachau. Zijn taak bestond uit het bijhouden van de sterfgevallen voor de kampadministratie van de SS. Niettemin zag hij de mogelijkheid om boeken te lezen van de Duitse schrijvers en dichters die hij zo bewonderde: Goethe, Schiller, Hölderlin, Kleist, Heine en Rilke. Daarnaast probeerde hij zijn om-

geving vast te leggen in woorden. De poging resulteerde in de publicatie van *Goethe in Dachau*, in 1946. Het werd verreweg zijn bekendste boek, dat bovendien in veel landen werd vertaald. In het boek zijn de dagboeknotities te lezen waarin hij met gevaar voor eigen leven zijn omgeving zo nauwkeurig mogelijk beschreef. Daarnaast probeerde hij het 'andere Duitsland' waar hij van hield gestalte te geven. 'De jacht op papier is nu een echte sport voor me geworden. Ik klamp iedereen aan van wie ik ook maar enigszins vermoed, dat hij mij schrijfpapier kan verschaffen', laat hij op zeker moment in zijn dagboek weten.

Goethe in Dachau is een van de meest indrukwekkende en bijzondere getuigenissen binnen de Nederlandse literatuur over het onmenselijke bestaan in een concentratiekamp, en het is zeer jammerlijk dat het boek alleen nog maar zo nu en dan in een antiquariaat opduikt. In zijn voorwoord van de eerste druk (de tweede druk verscheen in 1963) laat Rost weten: 'Goethe in Dachau' werd geschreven aan de hand van talloze ter plaatse op allerlei papiertjes gemaakte dagboek aantekeningen, waarvan vele - al te bijzakelijke gebeurtenissen, of alleen maar privé-gevoelens betreffende - vanzelfsprekend niet

werden opgenomen. Dat sommige notities niet in de hier gepubliceerde bewoordingen, doch in een alleen voor mij begrijpelijke vorm werden neergeschreven, behoeft wel geen nader betoog evenmin als de vermelding, dat het bijhouden van dit journaal onder de gegeven omstandigheden een hachelijke onderneming was, die slechts met behulp van vrienden kon worden uitgevoerd.'

Uit de dagboeknotities, die Rost na de oorlog dus heeft bewerkt, rijst eveneens een beeld op van iemand die de dood in de ogen heeft gekeken: 'Ik zou mezelf erg missen', schreef Rost op 1 april 1945, nadat het er naar uitzag dat hij door de vlektyfus was aangetast. Maar daarnaast was Rost in die twee bittere jaren vooral iemand die voortdurend om zich heen keek en zelfbeklag zoveel mogelijk probeerde te vermijden. 'Als we onze ogen niet gebruiken om te zien, zullen we ze moeten gebruiken om te huilen.'

Na de Tweede Wereldoorlog vertrok Rost naar het dorp Amonimes in de Ardennen, om van de verschrikkingen bij te komen. Daar nodigde hij al snel de Vlaamse schrijver Louis Paul Boon uit om samen met hem een aantal reportages te maken. De journalistieke werklust had Rost nog lang niet verlaten. 'Het was mijn allereerste vakantie, en nooit heb ik harder moeten werken dan toen', zou Boon later schrijven.

Na deze Vlaamse periode werd Rost als een held binnengehaald in de DDR, waar hij een uitnodiging kreeg om een hoogleraarschap in de letteren te aanvaarden. Zijn ervaringen binnen de jonge Duitse republiek liepen uit op een desillusie. Een Oostduitser had ontdekt dat *Goethe in Dachau* passages bevat die niet bevorderlijk zouden kunnen zijn voor de vriendschap tussen de Duitse en Poolse Sovjet-volken. Resultaat: Rost werd uitgewezen en trok zich vervolgens terug in Nederland.

Zoals meer schrijvers keerde Rost tegen het einde van zijn leven in zijn hoofd terug naar zijn geboorteplaats. Het is daarom misschien niet toevallig dat *De vrienden van m'n vader*, over de Groninger joodse gemeenschap in met name de Folklingestraat, zijn laatste belangrijke boek is geweest. In de jaren zestig werkte hij als lid van het Internationale Dachau-Comité mee aan de totstandkoming van een monument en een museum in het voormalige concentratiekamp.

De literaire prijs van de provincie Groningen uit 1966 is het laatste bewijs van erkenning geweest voor zijn prestaties als schrijver. Een jaar later overleed hij.

Over twee weken: N.E.M. Pareau

92 / 3 - 3-999